

L'EPIDEMIA DE GRIP DE L'ANY 1918 A IGUALADA

Daniel MONTAÑA i BUCHACA

Joan PUJOL i ROS

1.- Introducció

La ciutat d'Igualada tenia i té un terme municipal molt reduït, que aleshores, l'any 1918, tenia pels volts dels 11.000 habitants¹. Hi havia fàbriques de gènere de punt, instal·lades des de principis de segle, que degut a la Primera Guerra Mundial (1914-1918) van assolir una important prosperitat. També hi havia les adoberies, que tenien una llarga tradició.

Per tant, podem dir que l'any 1918 Igualada tenia una indústria tèxtil de gènere de punt i de pell consolidada i que donava feina a molta gent. És a dir, que hi havia una certa prosperitat durant aquells anys a la ciutat d'Igualada que amb més o menys intensitat va ser truncada per l'epidèmia de grip.

2.- Els sanitaris de l'any 1918

A l'any 1918, sabem que a Igualada hi exercia el metge Manuel Ortínez i Gili, el qual tenim notícia que va cobrar 300 pessetes de l'Ajuntament pels serveis que va prestar durant l'epidèmia de grip².

També sabem que dos metges van perdre la vida com a conseqüència del grip. Aquests van exercir la seva professió entre els igualadins fins que el flagell de la grip els va fer sucumbir. El primer a morir va ser Francesc Jordana i Puig, metge, natural d'Igualada, domiciliat al carrer Santa Anna de la ciutat, que va morir el dia 1 d'octubre de 1918. Posteriorment, va morir Miquel Catarinell i Grau, metge, natural d'Igualada, solter, de 25 anys, que vivia al carrer Sant Bartomeu de la ciutat, i va morir el dia 19 d'octubre de 1918.

L'Ajuntament d'Igualada, en fórmules per combatre el grip es va gastar 1.830 pessetes i 50 cèntims. Aquestes fórmules van ser fetes pels següents farmacèutics: Josep Morera i Torra, Ramon Singla i Morera, Joan Prat i Llobet i Manuel Bausili.

Van ser ateses durant l'epidèmia, per ajudar-les a morir millor, 91 persones que van morir de grip, per Jaume Nadal, infermer, natural de les Oluges (Segarra),

casat i domiciliat al carrer Nou de la ciutat. També van ser ajudades a morir de grip 53 persones per la infermera Francesca Cañellas, natural d'Igualada, vídua, domiciliada al carrer Sant Jordi de la ciutat.

Per altra part, tot i no constar que tinguessin formació sanitària, van ajudar en el traspàs de la mort de grip a més d'un igualadí: Teresa Graells, natural d'Igualada, vídua, domiciliada al carrer del Carme de la ciutat, que va atendre 6 persones. Juan Ramissa, natural de Sant Julià de Saserra, solter, domiciliat a l'Hospital Civil, que va atendre 4 persones. Aquest últim probablement sí que devia tenir alguna formació sanitària, ja que vivia a l'hospital.

A Igualada, també hi havia aleshores un Hospital Civil, que possiblement devia tenir més una funció d'hospici, com la majoria dels hospitals de les ciutats i pobles d'aquella època. Per confirmar això, tan sols cal apuntar que, dels 155 casos de mrt per grip o les seves complicacions els últims quatre mesos de l'any 1918, només tres van morir a l'Hospital Civil d'Igualada.

3.- L'epidèmia

Aquesta pandèmia de grip, considerada per alguns autors com el conflicte epidèmic més gran de tots els temps, deuria arribar a Igualada a mitjans del mes de setembre de 1918, tot i que la primera defunció per grip no va succeir fins el dia 1 d'octubre, en què va morir de "Neumonia gripal inflamatoria" un home de 41 anys d'edat.

Sembla que el grip durant els últims quatre mesos de l'any 1918 va fer emmalaltir uns 3.000 igualadins⁴, tot i que cal dir que la majoria de malalts van estar-ne els últims vint dies del mes d'octubre. Això vol dir que durant els últims quatre mesos de l'any 1918 van emmalaltir de grip aproximadament un 30% dels habitants d'Igualada, dels quals el 25% ho va fer els últims vint dies del mes d'octubre de l'any 1918.

Durant l'any 1918 van morir 452 persones a Igualada. És a dir, que aquest any la mortalitat es va duplicar en relació als anys anteriors i posteriors. Però, d'aquestes 452 defuncions, el mes d'octubre en van morir 194, de les quals 146 van morir de grip o de les seves conseqüències. Per tant, degut a l'epidèmia de grip, la mortalitat del mes d'octubre de 1918 és, aproximadament, entre 8 i 9 vegades superior a la resta de mesos de l'any, excepte els mesos d'agost, setembre, novembre i desembre, en què és entre 5 i 6 vegades superior.

El dia de màxima mortalitat va ser el 18 d'octubre, en què van morir 21 persones, de les quals 15 eren dones i 6 homes. D'aquests, 16 van morir del grip.

El nombre total de morts per grip o les seves complicacions bronquials durant

els anys 1918 i 1919 a Igualada van ser 180 persones. Però d'aquestes n'hi va haver 155 que van morir de grip durant els últims quatre mesos de l'any 1918.

Pel que fa a sexes, l'afectació va ser més o menys igual entre homes i dones. En relació a les edats, cal dir que va afectar més els homes i dones d'edats compreses entre 25 a 45 anys.

Les causes de mort que figurava en els llibres de defuncions del Registre Civil s'ha de dir que eren moltes i variades, però la majoria de vegades trobem les següents denominacions: "Grippe", "Bronconeumonia gripal", "Bronconeumonia" ...etc.

Els casos de grip van anar minvant cap a finals de l'any 1918. Malgrat tot, posteriorment, l'any 1919 encara es produïren casos de grip sense tanta virulència. La mortalitat de grip l'any 1919 és de 6 persones. L'últim cas de grip documentat com a causa de mort l'any 1919 el trobem el 26 de desembre, un home de 22 anys.

4.- Les publicacions igualadines i el grip⁵.

Donen notícia de l'epidèmia de grip dues publicacions de l'època i posteriorment una memòria.

La Propaganda. Butlletí mensual del Centre Catòlic d'Obrers. En el seu número 59, datat el 15 de novembre de 1918, va dedicar a l'epidèmia de grip dos articles i una poesia. Aquests van ser: *La Grippe* per M. (de "El Escorial"); *De la epidemia en nostra ciutat*, per O; *Clams igualadins*, poesia, per Jaume Boix i Canela.

Pia Unió de la Verge de la Pietat del Reial Col·legi de les escoles Pies d'Igualada. En el número 6, datat el juny, juliol, agost, setembre i octubre de 1918, va dedicar tres articles a l'epidèmia de grip. Aquests van ser: *Solemnes pregàries a la Santíssima Verge de la Pietat*; *Clams igualadins*; *Crònica pietosa* (els nens igualadins, el vot de l'Escola Pia, la visita del Prelat).

Una memòria escrita per Gabriel Castellà, de 24 pàgines, impresa a Est. Tip. N. Poncell, l'any 1926, titulada *Antecedents relatius a la Epidemia Gripal ocorreguda en la ciutat de Igualada l'any 1918*.

5.- L'Església i l'epidèmia⁶.

La postura de l'Església pel que fa a la causa de l'epidèmia queda clara amb les següents paraules: "Nosaltres, que amb una fundada opinió, creiem a la

epidemia un càstic de Déu N. Sr., no'ns estranya'l fracàs de la medicina".

Per tant, comença aviat a haver-hi diferents manifestacions religioses per intentar mitigar els efectes del grip. Així, el dia 13 d'octubre de 1918 a Igualada, comença un tríduum a la capella del Sant Crist. Posteriorment, el dia 19 d'octubre, a l'església de Sant Agustí es fa una novena a la Mare de Déu de la Pietat. El dia 27, comença un altre tríduum al Sant Crist.

El dia 23 d'octubre de 1918, va anar a Igualada el bisbe de Vic, Dr. Muñoz i Izquierdo, "per a portar consol i almoines als igualadins" afectats per l'epidèmia e grip.

El dia 17 de novembre de 1918, es va fer un *Te Deum*, en acció de gràcies al Sant Crist, ja que l'epidèmia havia mimvat molt.

Hi ha el cas curiós del Reial Col·legi de les Escoles Pies d'Igualada, on no hi va haver cap malalt de grip, tot i que els escolapis que hi vivien van sortir a donar ajuda als efectats de grip. Per això, van fer un vot a la Mare de Déu de la Pietat.

6.- La Junta de Beneficència.

Aquesta es formà amb motiu de l'epidèmia de grip. La van fundar l'alcalde, Ramon Guitart; el primer tinent d'alcalde, Amadeu Biosca; el rector de la Soledat, Bartomeu Carné; i l'arxiprest de Santamaria, Eudal Ferret⁷.

Aquesta junta volia donar serveis benèfics i sanitaris als igualadins que ho necessitessin.

Va estar assessorada per l'inspector municipal de sanitat. Va rebre la cooperació dels facultatius i del clergat d'Igualada.

Per tal de poder donar compliment a totes les necessitats creades per l'epidèmia de grip, sobretot pel que fa referència a desinfeccions, servei mèdic i farmacèutic gratuït, organització del servei d'enterrament i facilitats per obtenir queviures a qui ho necessités, l'Ajuntament i la junta local de beneficència van haver de crear un fons de subscripció i de donatius perquè els igualadins que poguessin hi fessin les seves aportacions econòmiques per poder pagar les moltes necessitats creades. Entre subscripcions i donatius es van reunir 15.111 pessetes i 55 cèntims⁸. Per reunir tots aquests diners molts particulars, entitats, organitzacions i gremis van fer les seves aportacions.

7.- Epíleg.

L'epidèmia de grip de 1918 va afectar la ciutat d'Igualada quasi de forma general. Van emmalaltir del grip durant els últims quatre mesos de l'any 1918 aproximadament el 30% de la població. Ara bé, van ser els últims vint dies del mes d'octubre de 1918 quan van estar malalts del grip el 25% dels igualadins.

La mortalitat per grip i les seves complicacions a Igualada no deixen de ser importants, ja que van morir 155 persones en els quatre mesos de l'any 1918, de les quals 146 ho van fer el mes d'octubre; és a dir, el mes d'octubre va morir de grip a Igualada un 1,3% de la població.

Posteriorment, l'any 1919 encara hi va haver algun cas de grip, es a dir, que entre l'any 1918 i 1919 van morir de grip 180 persones. L'últim cas de grip es va donar el dia 26 de desembre de 1919.

NOTES

- 1.- Igualada l'any 1900 tenia 10.442 habitants i l'any 1930 en tenia 13.885.
- 2.- Castellà, Gabriel. Memòria. Antecedents relatius a la epidèmia gripal ocorreguda en la ciutat de Igualada l'any 1918. Ed. Est. Tip. N. Porcell. Igualada, 1926. Pàgs. 7 i 20.
- 3.- Ibid., pàgs. 16, 20 i 21.
- 4.- Ibid., pàg. 23.
- 5.- Aquestes dues publicacions de l'època i la memòria escrita per Gabriel Castellà es troben a la biblioteca de la Caixa de Pensions i Estalvis de Barcelona d'Igualada.
- 6.- 1. Pia Unió de la Verge de la Pietat del Reial Col·legi de les Escoles Pies d'Igualada, núm. 6, pàgs. 4, 5, 6, 7 i 8.
2. Propaganda, núm. 59. Pàgs. 83 i 84.
- 7.- Castellà, Gabriel. Memòria... op. cit., pàg. 6.
- 8.- Ibid., pàg. 7.

FONTS DOCUMENTALS

Registre Civil d'Igualada. Llibres de defuncions:

- Llibre núm. 39 de 06-10-1913 a 10-04-1915
- Llibre núm. 40 de 10-04-1915 a 19-09-1916
- Llibre núm. 41 de 23-09-1916 a 26-01-1918
- Llibre núm. 42 de 26-01-1918 a 20-10-1918
- Llibre núm. 43 de 20-10-1918 a 19-10-1919
- Llibre núm. 44 de 10-10-1919 a 30-06-1920
- Llibre núm. 45 de 01-07-1920 a 05-12-1921